

J. H. W. N.

Öförgripeliga Tankar

Om det så kallade

**Bröna Sinets Plante-
ring och Skötsel
i Drihwesi Sofn** / *Brönboylan*

Med Wederbörandes Tilstånd,

Under Oeconomix PROFESSORENS, Kongl. Swens-
ka Wetenskaps Academiens och Upsala Wet-
tenst. Societ. **LEONARDE** / Samt
Nu warande Philol. Facult. Decan.

Mr. PEHR KALMS

Inneende,

Uti et Academiskt Försök

Utgifne /

Samt til allmän granskning framstälde i Åbo Acade-
miens Öfste Läro-Sal / d. 14. Dec. f. m. 1757.

Åf

SAMUEL A. SALOVIUS,

Söder Finne.

Åbo, Tryckt hos Directeuren och Kongl. Boktr. i Etors För-
stendömet Finland, JACOB MERCKELL.

Rongl. Maj:ts

Tro = Man,

Lagman/och Håradshöfdinge wid Öfre Sata-
cunda Öfre och Nedredels Hårader/
Wålborne

Herr **CARL JOH.**
JÄGERSCHIÖLD,

Min Höggunstige Gynnare.

M in skulle tro det wore	Godt råd och welat gifwa
godt,	Hur som han til sin hungers stöd
Se'n wi så mycket	Alltid skal hafwa dagligt bröd,
lius ha' fådt,	Och kund' förmögen blifwa.
Om wi och blesuwe sluga,	Tillåten derfor' Edert Namn,
At odla up vårt wackra land	At vara skygd och säker hamn,
Och slippa söka främmand strand;	För dessa matta rader,
At få det som skal duga.	Som märcka ut, hwad i mig bor,
Mån jord ej fins i Finlands bygd?	En wördnad diup mot ynnest stor,
Som tåflade med Jzlands dygd,	I wist mig och min Fader.
At alstra fram et ämne,	Lef då i många Nestors år?
Som syfellsatte gammal, ung,	Er lycka alt i blomstrand' wår,
Som skaffad' pengar i wår pung,	Och sällhet ständigt grönske!
Och wi fint linne nämne.	Då främjes Satacunda wål,
Hårtil har I Herr Lagman nog	Och slipper vara andras trål,
Umuntrat bonden med all fog;	Det med mig alla önske!

Wålborne Herr Lagmans

Adminkaste tienare
S. A. SALOVIUS,

Kyrkoherden i Orihwell, samt Probsten öfwer derunda
der lydande Contract,

Den Högärewördige och Hög lärde Herren,

Herr **MAG. ANDREAS**
SALOVIUS,

Min Huldaste Fader.

Wår Herre har den Sol uptindrat, då mig wedersars den länge efterlångade lyckan, at för allmänheten så ådaga lägga något prof af min diupaste wördnad, årkänsla och tackfambet för den måtalösa huldhet, möda, omsorg och dryga omkostnad, som min Huldaste Fader haft om mig, ifrån min späda ungdom. Men jag beklagar, at min ringa tanke och talegåfwa, som ännu äro i sin linda, ej så förmå affskildra dessa stora och oräkneliga wålgierningar, som sig borde, och min hierteliga åstundan wore. Derföre beder jag ödmäktigt om gunstigt tilstånd, at håldre lämna dem uti et tyft och wördsam minne, än med obhyssade och otillräckelige ord, lika som för ringa min Huldaste Faders mig årtedda godhet. Dock til et, men ofullkomligt, tackfambets prof, upoffrar jag min Huldaste Fader detta ringa pappers kram, på hwilket den jord, som igenom Herre godhet och kostnad blifwit fruktbar, framalstrat den första plantan. En ringa gåfwa, men den största jag nu gittat åstadkomma. Himlarnas Herrefare, den Nådige Guden, upfyller min brist med en ymnig wålgjernelse! han giere mine Huldaste Föräldrars lefnad säll, Deras är tablriska, och dagars ända wålsignad; då upfylles min och mine kära Syskons önskan, då gränstas vårt wål, och jag får under min Huldaste Faders ömma omwård och handledande tiltraga uti dygd och wisbet, samt nedlägga flere och megnare frukter af min Huldaste Faders för mig ösparda möda och omkostnad. Framhårdat til min dödsstund

Min Huldaste Faders

ödmjuk-lydligste Son
SAMUEL A. SALOVIUS,

A. JUNI 1738

Kyrkoherden öfver Cangafala och Cuhmalax Församlingar,
Wälårewördige och Söglårde Herren,

H:r GUST. ALLENIUS,

Kyrkoherden öfver Ruovesi, Wirdois, Curu och Etzari
Församlingar,

Wälårewördige och Söglårde Herre,

H:r LARS FORSELIUS,

Mine i Farbröders ställe mycket wör-

MT en idog och förnuftig hushållning är det kraf-
hålle uti wälmåga, makt och anseende, är en af-
Gynnare, nogsam erfarit, då J, näst Salig-
mene man, uti Eder anförtrödde församlingar, at på
ären i lunda liggande hushållning. Tillåten då, mi-
mogna och ingen Sirlighet ågande *Academiska* arbete,
för Eder stora ynnest och mångfaldiga wälgierningar,
wen den wänstap och förtroende som medelst Swägers-
Gunstige Gynnare, är, mig förbinder. Himmelen be-
andelig och lekamlig wällsignelse! San gidre Eder les-
under så hjertelig önskan aktar jag för en lycka, at

Mine Gunstige Herre

ödmult
SAMUEL A.

Kyrkoherden öfwer Keuru församling
Wälårewördige och Höglärde Herren,

H:r ABR. INDRENIUS,

Kyrkoherden öfwer Längelmäki och Cuoreweli
församlingar,

Wälårewördige och Höglärde Herren,

H:r MAG. JOH. ODENIUS,

dade och Gunstige Herrar Gynnare.

tigaste och beqwåmligaste medel, at försätta et Sam-
giord sanning. Detta hafwen och I, mine Gunstige
hets läran och en san Gudsfruktan, sökt upmuntra ge-
alt möjligit och förnuftigt sätt upodla sin til sednare
ne Gunstige Gynnare, at jag upoffrar Eder detta os-
til något prof af et wördnadsfullt och tacksamt sinne,
hwarmed I städse mig behagat omsatta; hwartil af-
lags grenen emellan min Suldbaste Sader och Eder, mine
kröne Eder och Edra wårda omwårdnad med allsköns-
nad säll, och ären i blomstrande wålgång många!
städse med wördnad framleswa

rars och Gynnares

tenare,
SALOVIUS.

Justitiæ Rådsmannen och Cämmers Præses i Åbo,
Ädel och Högaktad

Herr CARL MUNSTER,

Min Gunstige Gynnare.

Det hafver icke varit nog, at I, min Gunstige Gynnare, den
Kärligaste wänskap och upriktigaste förtroende, som i ung-
domen redan emellan Eder och min Huldaste Fader, up-
rättadt blifwit, med mångfaldige prof, bekräftat och med oräkne-
liga wälgjerningar emot Honom besegladt; utan I, min Store
Gynnare, hafwen til öfversöd uptagit mig i många år under en
Faderlig omwårdnad, och på otaligt sätt, befordrat mitt wäl,
samt icke låtit mig i det minsta sakna, hwad til befrämjandet af min
upkomst höra mände, med sådan öm och brinnande kärlek, at
jag nu icke finner nog tiulige ord sådant alt med wördsammaste
tacksägelse at utföra, desto mindre hinner min förmögenhet dertil,
at alla mig bewiste wälgjerningar någonsin aftiena och wedergålla.
Uptagen fördenkul, min Gunstige Gynnare, för all Eder kärlek,
til wördsamt tacksamhets wedermåle dessa enfaldiga rader, hwil-
ka jag efter Eder egen upmuntran, om min Fosterbygds Linz afwel
drifstat tilhopa samla, och för det allmänna i Luset frante. Den
Högste giöre Edre Lifsdagar med alla sielsönstelige sällheter lång-
warige, Edre Käreste Anhörige til glädie och mig til söd? I hwil-
ken innerlig önskan jag med all wördnad intil min graf framhårdar

Ädle och Högaktade Herr Rådsmannens och Cämmers
Præsidis, Min Gunstige Gynnares

Ödmüske tienare
S. A. SALOVIUS.

S. J. N.

S. I.

Nväl inrättade Samhällets wälmågo /
makt och anseende förnämligast, näst gudefruktan
och hans wälsignesse, bero på en god, idog och för-
nuftig hushållning, lärer någon så mycket mindre
kunna utta, som et sundt förnuft och en dogelig
ersäffnhet nogsamnt bestyrcka detta. Men om hushållningen
skal ärnå sin tillhöriga hög, så tyckes det wara högstwärdigt
och nyttigt, at de besynerligaste och förnämsta inwånarenas
näringsfångs sätt i hwarie ort först blifwa noga och omständeligen
beskrefna, at de sedan i de stycken kunna rättas, hwari
man fört ej haft noga insigt, och andre åter upmuntras, at
följa de gode och förståndige hushållares exempel och efterdö-
me. At fördenksfull este. Komma en kär och undersätelig plikt
emot mit Fädernesland, och at gifwa andre mera uplystare
Hushållare anledning, at tjena det Allmänna, så har jag fun-
nit nödigt, at i detta mit första Academiska arbete, til det
Allmännas nytta framgifwa en kort beskrifning, om det Grö-
na Linet i Örebro. Sökn, såsom et af de besynerligaste och

och förnämsta min fosterbygds näringsfång. Denna Sockn är belägen i Björneborgs Låhn, och Öfra Satacunda Öfredets Härad, ligger 22. mil ifrån Åbo i Nordost, gränzar åt Norr til Kuovesi, åt Nordost til Cuorevesi Capell, åt Öster til Långelmäki, åt Sudost til Submatar Capell, åt Söder och Sudväst til Tangasala, åt Väster til Teisko Capell af Messuby Socknar. Denna Sockns rund, bredd och längd kan ej så noga utsättas; dock är dess längd ifrån Söder til Norr efter landsvägen til det ringaste $\frac{5}{2}$ mil, och dess bredd ifrån Öster til Väster på det bredaste stället, ung färligen 4. mil. Nu befinnes uti Örhovesi Sockn wara gamle mantal, $72\frac{1}{2}$ som höra til Björneborgs låhn; men allenast $1\frac{1}{2}$ gamle mantal som lyda til Sawastehus låhn. Och delas denna Sockn uti tvånnne delar, Moderföreko länet och Eräjärwi Capell gåld, som ligger Sudost ifrån moderförekån. Hwad Jind.ärensas krops och sinnes beskaffenhet, klädebonad och barnaupfostran beträffar, si befinnes de mistadels af lika beskaffenhet, som i andra Socknar här å orten. Denna församlings egenteliga Näringsfång består i åkerbruk, boskapsffötisel, fiskerier och flogens nyttjande, så til större swediesfall, som kallas kuhdat, som til mindre swed ar, hwielka kallas Rasket. Jordmänen i denna Sockn består näst den delen af sand-mylla, och någorstädes med mo-sand beblandad; dock ock, en god del ler-mylla, samt på få ställen hård lera. Hwad Gröna Lin-wårten anbelangar, hwar om jag redan i början af denna S. nämnt, så bör observeras, at den idkas allenast i denna och Långelmäki Sockn, och det allenast af de byars och hemmans Åboer, som hafwa en dertil renlig jordmon, och är den, näst Råg och Korn, deras förnämsta närings medel: detta Linet ansa inbyggarena af dessa Socknar på et särdeles sätt, skildt från det i andra orter i Finland sker, hwarvande detta Lin en gröngul färg, hwar af det ock bekommit namn af det Gröna Linet, och hålles af alla före wara tågtigare, le-

nare.

nare, och mera hållande, än det allmänt uti Finland brukeliga
 hwitå Linet. Då jag, Berwågne Läkare, äragit mig den fri-
 heten, at här lemna Dig en kort beskrifning, tagen af de an-
 märkningar jag, ängs icke denna Linwårten, samtat och uppsatt;
 så är min högelliga Åstundan, at du tücktes benågit ursakta
 mig, at min matta siäder ej förmår så affskridra denna sak,
 som ämnet och din Åstundan fördrade.

§. 2.

Förinnan jag nu skrider til sielfwa affhandlingen, så wil
 jag orda något om Lin i allmänhet: jag går förbi de
 många Species af Lin, dem Botanici upräkna, såsom
 intet hörande til mit ändamål, hälst måsta delen af dem äro
 sådana, at intet linne af dem kan tillwäntas; den som dock wil
 göra sig om dem bekant, kan upslå Herr Archiatern och Rid-
 datens LINNÆI Species Plantarum pag. 277. och följande,
 då hans wetgirighet skal tillfyllest blifwa mattad. Det wil
 jag endast nämna, at hos Egyptierna fins fordom en art af
 Lin, hwilket för dess sonnerliga finhet, dyrhet och raritet en-
 dast war Romingars och de förnämsta Personers drägt; hwar
 om Galig Dom-Prebsters Doct. OL. CELSI Hierobot. på
 flera ställen kan läsas. Lin är en ibland de nödigaste och nyt-
 tigaste wårter, på wårt jordaklot: ty derutas tillwärfkas alle-
 handa slags Kläder, hwilcke icke alenast tjena menniskierne til
 prydnad, utan ock til stor nytta, det wi äfwen i dese kalla
 Nordiska länder nogsamnt så erfara: at förtiga, det många tu-
 sende Memiskior, igenem dess tillwärfkande förskaffa sig sö-
 dan. Haraf förtardigas mångahanda fiskebragder: det är ej
 heller beröfwad sin nytta wid Seglation, hwilket PLINIUS
 nogsamnt wisar Proem. Lib. XIX. Då det är så utnödt, at
 det tyckes til ingen ting mera wara dogeligit, så kan deras

dock tilvedas Papper, som uti det allmänna lefwernet har en
 obestridelig nytta, utaf Lin allena, kan en hel bek eller an-
 nan skrift förfärdigas, om man til bläck wil bruka sot af lins,
 lampa eller papper, blandad med linolja. Utaf Linfrö utprä-
 sas olja, som har en mångfaldig nytta, så i Oeconomien, som
 Medicine. Den kan ej undöras af Målare, Bildhuggare,
 och andre Konstnärer: den är ock nyttig til lampor. Boktry-
 kare söka häraf Fernissa, hwilken de blandad med Rinnel
 bruka til deras Ferg. Polert stinpa kokad uti Linolja såges få en
 öfswerwinnerlig hårdhet, hwarföre den ock med fördel brukas
 af dem, som utbugga allahanda Figurer i Marmor & Taffor.
 Sielfwa capsulz lin är ock nyttige samt behagelige til mat
 för swinereatin. Jag bör ock med få ord nämna des stora
 nytta i Läkare Konsten, hwilket Medici, som den förfarit,
 nogsamnt besinna. Linoljan, såja de, upmiskar alla fegheter
 i kroppen, förtager senndrag och annan sväda och värk. Ut
 halsbränna, stong, tvingsot, Colique och Moder-passion be-
 röres den högt; men den försigtigheten bör brukas, at elkan är
 färsk. Emot andetappa, bukref, blodlot och swulnad har af-
 wen en och annan med särdeles god wärefkan brukat den sam-
 ma: hwarom den Benagne Läkaren widare kan se de Medi-
 ciniske Auctores, som skrifa der om, emedan jag det af
 egen erfarenhet ej kan bejaka, så wida jag ej försökt det-
 ta, ej heller egenteligen hörer til min ändamål. Det är
 fördensfull intet utan orsak, som PLINIUS om den-
 na ört skrifer: atque ut a confectis ordiamur uti-
 litatibus, quæque non solum terras omnes verum etiam
 Maria replevere: seritur, ac dici neque inter fru-
 ges, neque inter hortensia potest Linum. Sed in qua
 non occurret vita parte, quodque miraculum majus &c.
 Proem. Lib. XIX.

Så vil jag gjöra en början utaf Linsfröet, hifsem stelfröet ämnet, hwaraf Linet har sit ursprung. Sedan knopparne äro ifrån Linet afskifue och rensade ifrån all rost och orenlighet, torckas de aktsammeligen på rjegålsfröet, tunt utbredd, ofta omrörde, at de icke wärmas, brinna och svartna, ty då doger fröet icke mera. När Lin knopparne äro wäl torre, så utroiskas fröet på samma sätt som råg, renkastas, wännas och sällas, at ogräsfröen blifwa wäl stilde. De som wilja wara noga med wänande, wata eller sukta et lüne kläde, eller en qwinno halsduk, (som dertil måst brukas,) och fastna på fröen, uplyftandes den samma, då de fröen, som fastnadit wid klädet, berstrykes, och äro af det bästa slaget, ty ogräsfrö och förfämda Linsfrö fastna icke så lätt, wid detta sukliga linneklädet. (a) Ännars gifwes noga akt på följande omständigheter: Om fröen äro rödbruna, långa och flata så äro de af rätta slaget til denna Linwärt; men om de äro runda och korta, så gifwa de kort och späder Linwärt. (b) De svartaktige fröen äro serkämde, antingen af frost och rost under wärandet; eller ock af saltjämbhet wid rengjörandet. Somlige kåta och Linsknopparne, sedan de wäl torre äro, förwaras öfwer winterten til wären, uti låskar eller lårar, då Linsfröet först utroiskas och rengjöras wid påf några dagar för utwänningen; emedan Linsfröer blifwer bättre förwarad i sin knopp, och får en fullkomligare mognad i skalet, samt följakteligen gifwer en

(a) Jämför Herr Capit. CARL von FHRNCELOUS Försök wid Linsfrös jäning, Wett. Acad. Handl. 1746. 3 die quart.

(b) Herr Direct. STEPH. BENNET, uti sin år 1738, om Lins handteringen utgäffe wälgrund:de anderrättelser; §. 2. gifwer följande prof at känna godt Linsfrö: man slår något Linsfrö på et bord, wäter litet sin hand, och trycker denne hårdt på fröet så at det hänger fast wid handen, och håller det så emot dagen, alla fröen, som äro gendimfländade, fetaktige och sliprige äro goda; men de mörkagis

Härligare Linvärt. (c) Til at bibehålla sig wid godt frö, bruka de wärta om ifrån åker til swedieland, så at det ena året sis åkren med det Linfrö swedielandet året förut gifwit, och swedielandet med Åkerfröet twärt emot. Somlige tilbyta sig af sine grannar främmande Linfröslag, beynnerligen af dem, som hafwa långt Linslag, när deras egit fröslag begynner at gå ut, eller förkorta sig i wårten, hwilket förbättrar sig hos dem. Somlige byta frö ifrån sand-jordmån til ler-jordmån, och twärt om, som ock synes lända til fröets förbättring. När Linfröet begynner gå aldeles ut, (d) si förskaffa de sig Nigist Linfrö, ifrån Nawel eller Riga, igenom Helsingforske handlandes införskrifning, hwilke äro nog dyra dermed, tagandes måsta delen en daler silfvermynt för kappen, detta wärer wäl i förstone här långt och sträft, men förbättrar sig i början ärligen, och gifwer en långt härligare Linvärt än det Finsta fröet, wil dock ei hålla sig länge, om det ei på sätt som ofwartil förmåltes, blifwer onwärlat, i hwilken händelse det håller någorlunda stånd 10. a 12. år.

§. 4.

Senet wärer fuller i allehanda jordmon, men dock har försäwrenheten wisat, det linets godhet, utom hwad säningsfattet angår, hwar under åsven försås åkrens tilre-

ge och dunkla fröen äro odugelige. I Scotska Transact. p. 324. läggas til följande prof på godt Linfrö: om man kastar något deraf i et glas med wern, och det suncker snart: om något deraf kastat i elden fattar snart låga och sprakar mycket: om sädt på drefbänk, gör inom 24. a 30. timar: om weklat i wårt grått papper, och lagt i en gödningsstäck öfwer en natt, eller litet mera, finnes börjat spricka ut.

(c) Jämsför Herr STEPH. BENNET §. 3. Herr Capit. CARL von EHRENLOU, och Herr Lands Sec. HAQUIN HUSS uti dess berättelse om Lin sädet i Angermanland, Wet. Acad. HANDL. för. år 1747. 2:dra quart §. 3.

(d) Herr CARL von EHRENLOU uti sit försök om Lin-wårten

tilfredande, der til kan bidraga, så af godt sådesfrø, som jordmonens bättre eller sämre art härröör. Den bästa och förnämsta jordmon til den Gröna Linwårten är leyjord, (*) som icke bör wara hård, icke mycket diupmyllig eller diupt lös, tol jordfaste stenar, jämte några andra stenar lösa liggande här och där; dock icke af sandarter. I sandmylla wårer wäl och Grönt Lin; men stråft och icke tågigt, gifwandes mera blå ån Lin, dersöve bör noga obserweras och utforskas i hwad jordmon Linet wurit, emedan bägge slagen äro gröna, och måst lika löfande för ögonen. Linmarken bör wara jämn, och icke högländt, icke kullrig eller hållaktig, icke mycket sluttad emot solen. Wid insjöar och holmar trifs linet wäl; men noga bör man taga sig til wara för kår och kallsådrar, hwilka gifwa frosnätter, som ofta efter Linsåningen förderfwar fröen uti jorden, och Lintågen jämte knopparne i wårten.

§. 5.

Linen til Linsåde, tages af trädessärdet, (a) och bör wara tämmeligen wäl giödd, dock icke aldeles fet, ty Linet

berättar, at Liffands frö är det bästa til Linsåde, som allenast där i landet är dogeligt högst 4. a 5. år, och at tekn til des utgång är, när linet uti goda år wil fort, och har en särdeles god tresnad på marken; men wil intet sfiga något til wigten emot utfändet, då det bör förkastas och lepas annat i stället.

(*) Herr STEPH. BENNET berättar, at uti Hannover och Westphalen på bägge sidor om Wäfersströmmen wårer en myckenhet Lin, och utaf den bästa fort han sedt. Jordmonen derstädes är måst leira, blandad med mull under sielfwa jordmohnen. På somliga ställen säger han den bestå af löslera, blandad med stiffer och klapperssten, som både kylor uti hetta, och drager til sig wåtskan enät wår och rågnwåder infaller.

(a) Jämför Herr BENNET s. 1. och Herr EHRENGLOU. In-

Linnet wårer då i knå eller krogagt. Denna åker upplöja någre en gång om hösten och en gång om våren; men somlige lemna wår wåjandet aldeles berr, hwilket af en del hålles wåra bättre om mycket torr sommar infaller, ty jorden blir då icke aldeles pös, och foljakteligen förmår solen ej så starkt wårka der uppå. Plögningen om hösten bör nödwändigst ske, at ogråset öfwer winterten förqwåfives och bortrutnar, på det ej så många dags wårcken behöfives, när Linet om Sommarens skal renfas. (b) Hwarwid bör ock märckas, at plögningen ej går djupare än matjorden är, på det någon död eller til wårtens fordrifwande odugelig jord ej må upkomma. (c) För Linjningen bör Åkren med wåltar, sladdande och harswande tillräckeligen lös, och wål fin giöras, utan at lemna hårda lefkämpar, samt bör derhos ogråsrötterna noga bortplöckas. Linfröet nedmyllas med harswien forshwis, utan wngd der uppå: på det fröet icke må komma djupt i jorden, som skadat Linets finhet, samt giwe, at fröen löpa ihop fram för harswien, hwaraf seningen blifwer djämn. Somlige, som rådt hafwa, betäckta sina Linland med Fårgiödsel hel tunt och låta löfswistarna ligga ibland, som Fåren ätit löfswien ifrån om winterten, hwilket lönar mödan i Linets wårt och godhet. Men de, som täcka Linåker med Håstgiödnung, få wal wacker Linwårt, men wid Linbråkandet årfwa de för omaket litet och skiert Lin, samt mycket blå. (d)

Til

gen har i denna Soth sködt Lin på lågda eller utdikade moras eller myror, som Herr Lands Sec. HAQ. HUS berättar det ske uti Ingermanland. Om sielfwa sättet at tilreda lågdan, kan läsas hans berättelse om Linwårten darslådes s. 2. s. 9. II. 5:0, hwilket ock finnes korteligen beskrifwit uti Gårdeb. Almanach för år 1749. Det samma berättar Herr BENNET ske med moras och myror uti England och Glandern, hwarom kan läsas hans Tractat s. I.

(b) Se Herr EHRENCLOUS Försök wid Linwårten.

(c) Se Herr HAQ. HUS. s. 5.

(d) Jämför Herr Ehrenclo. s.

Til at tåcka Linåkrén brukas åsiven Kå- och Ewin- gjödning, hwilken bör gnuggas fin, och språttas hel jämt och tunt ås-
wer det besådda Linlandet: ty om gjödingen är grof och
halmig, så quåsiver den mycket Linwårten. (e) Nyttan åf
denna gjödseln, som således liager lika som et skin eller tåcke
åswer det besådda Linlandet, är otrolig: ty den bevarar fröet
och den spåda plantan för hetta, och når det rågnar, får Li-
net alt mer och mer kraft åf denna fetma, som är ausenligt
beforderlig til Linwårten.

§. 6.

 Ummaslags lermårk, som i §. 4. omtaltes, är ock nödig
til goda Lin swedior, hwilka böra huggas åf något ung
björkstög, den bäst är för Linwårten; dock tol Linmar-
ken några Åle- och Enebuskar, någre Gran- Tall- och Juru-
telningar, eller små trån; men all gammal stög hålles wara o-
dugelig til Linswedia. Dessa swedior böra wål brånnas, och
sedan fröet är sådt, med swedieplogen eller swedieharfwen
wål nedmyllas. Umars brukas här ock fås Lin på sådane
ställen, som 1, 2. a 3. är förut warit swedia, om jorden är
dertil tjenlig, til hwilken ånda de wånteren förut slåpa dit
torra Tall- Juru- eller Granstøckar, och sedan om wåren,
når torr wåderlek är, brånna jorden wål, samt tilreda det
på saunna sätt, som andre Linswedior. Linet uti godt swedie-
land wåyer gemensligen långre och frodigare, an uti åker;
men deremot underfundom något stråsware, och mera blåw
gifwande; emedan Linet uti swedia wil gierna wåra i knå och
B
Kroftigt,

(e) Herr Bennet föreslår i sin berättelse §. 2. at sprida åswer
Linåkrén Kånse- och Dufwe dynga, dubbelt så tåckt, som man
får sit Linsfrö, och harfwar det wål tillsammans, då det gifwer en
ynnig skörd.

froligt. Dock bör man wid detta swedjandet bruka all försiktighet, at ej matjorden genom för starkt brännande blir förderfwad, och den dugelige skogen ej dertill medtagen. Bönäderna påstå, at lingselden skadar Linwårten, så at Linet ser ut som brändt, besynerligen säga de den skada måst i swedia, och det förnämligast, om swedian är bittida huggen. Jag lemnar detta därhän, såsom ej så noga undersökt, emedertid har jag sielf sedt och erfarit, at linet uti swedia varit lika som brändt, hwilket wid rengjörandet gifwit aldeles litet blårfullt Lin, eller ock aldeles intet: hwarföre ock orsaken här til wore wård at nogare undersökas.

§. 7.

Säsnings tiden som är sidst af all tid, påfas efter halans utgående utur märcken, då jorden är inman til warm, och gräset begynner wäl ufticka på åkerrenarna; men besynerligen skynna de sig med Linfrös säning, då Haggarna, så gamla som unga, begynna wäl blomstras, hwilket förnämligast infaller Urbani tid efter gamla skolen; dock aktas måst på warm jord, och när lusten är warm, samt regn synes komma den tiden; på det en kängwarig torfa ej måtte skada fröen, och göra dem odugeliga til mältning; dock bör man noga märcka, at det ej säs i regnwäder, besynerligen då jorden är wät och kläbbig, hwarigenom fröet kommer ojämt, och blifwer illa nedharfwat. Linfröet skal utsås i limgt wäder, bäst om morgonen bittida, och om aftonen sent, emedan dessa tinnar om dagen gemenligen äro lugna på berörde tid om året, hafwa afwen ymnig dagg och en angenäm swalka: lugnan bidrager mycket til fröets jämhhet i skendet, och daggen samt swalkan bewarar fröet ifrån den starka solhettan, som det förtorcka och bränna skulle, dertill det blifwer

sådt midt på dagen. (a) Ingen aftning gifves här på ny och nedan wid utfäendet, (b) utan några akta på wäderleken ifrån Östra, Östra och Västra kanterne, såsom lyckeligare. Linfröet utfås glesst och icke tätt, om fröet annars är godt: ty om det fås för tjockt eller tätt, så blifwer Linwårten smal och fin, som hö. När medelmåttigt wåta är infalla; så fås här den bästa och härligaste Linwårt: i torra är här man äfwen lent och tåligt Lin, fast mycket kort och litet; men om aldeles wåta är tillföta, blifwer här miswårt på Lin: det wårer fuller då mycket frodige i början, men rutnar bort under wårandet, af för mycket wåta. Efter en kappan Linfrö uti torra är fås högst et Liffpund Lin; men uti lagom wåta är intil två Liffpund och mera.

§. 8.

Sör Linet upwuxit til et fingers eller halft quarters längd, bortrensas noggsamt alt ogräs, ty då tol Linet någorlunda nedtrampas, och wårer up igen, (*) men om ogräset sedermera tager til, så måste det warsamt bortpläckas, at icke Linwårten skadas med nedtrampande, då det icke mera

B 2

wil

(a) Jämför Herr Huls §. 4. Men den olägenhet han säger der af komma, om man skulle så sit Linfrö om morgonen straxt efter soluppgången, (nemligen at solhettan skulle föroröka och bränna det) kan jag icke se, allénast det straxt blir nedhärwat:

(b) Herr Bennet berättar §. 2. at uti Tyskland hafwes wissa dagar til Linfrös utsåning, om de kunna nemligen 3. för och 3. efter S. Georgs dag. De så icke gierna Linfrö uti månans tiltagans de, utan håldre i nedan.

(*) Jämför Herr Bennet §. 2. och Herr Ehrenclo.

wil wäl resa sig, utan wäxer i Enå, hwaraf blären förökes,
 och Lin-tågen tager skada.

§. 2.

Förminnelse till Linets fulla mognad tages af blodens
 eller såhnens svartnande och nedfallande ifrån stielcken,
 och at samma stielck hafwer en gröngul färg, då det
 bör snart upriswas. Numers kan man och sluta om Linets
 mognad; då man sönderstär några knoppar, och tilses; om
 fröet har sin fullkommeliga storlek och rätta färg. (a) Som-
 lige upriswa wäl Linet grönnare, som då blifwer fint och tå-
 gigt, men gifwer ringa eller alsintet frö; hwarföre de lemna
 några wisa åkerstycken för Linfröets mognad skull, at det
 någon tid längre må stå uppreswet. (b) När de det upriswa,
 ränsa de noga det upwäxta ogräset ifrån hwarje hand full
 Lin, hwilka handfulla Linknippar sedan bäres förhwis satte
 i rätteligen stora högar på åkren, at wärmas till wäntne
 högst trene dygn, hwaraf Linet säges få bättre färg, och
 skafwoene läska lättare ifrån rågen; desse högar böra wäl tuc-
 kas med haln, för infallande regn. (c) Sedan utrepas knop-
 parna, antingen på et bräde, som är försedt med 10. a 12.
 taggar

(a) Se Herr Ehrenclou och Herr Bennet.

(b) Jämsför Herr Ehrenclou.

(c) Herr Bennet säger §. 3. at Linet wid uphåmmandet borde
 straxt sorteras till det minsta uti 2. a 3. delar, hwilket lärteligen kun-
 de stel, om den samma, som uphåmear Linet, tager med den ena
 banden alla långa och grofwa, och med den andra alla korta och
 fina stånd, samt binder hwardera sorten för sig. Han säger wid-
 re uti §. 4. at detta Lin bör andra gången sorteras, när det håll-
 las, då den gröfwe sorten sättas för sig, det medelsta för sig, och
 det finaste för sig.

taggar i ena ändan, hwilken ända uphöjes något ifrån marefen; men den andra ändan af brådet ligger på jorden, hwar på personen står, som Linknopparne af hwarje hand full Lin, ifrån berörde hög tagen, helt noga afdrager; eller ock brukas härtil et bråde, som i sin andra ända hafwer en annan brådstump af tre qvarters längd, så fastad, at de giöra tilhopa en rätt winckel, hwilken brådstump i öfre ändan hafwer taggar, äfwen som det förra; på den andra ändan sätter sig personen på en stel eller annat dylikt, samt på före omrörde sätt afdrager Linknopparna, bindandes sedan med halm 3:ne sådana handfulla Lin = knippor uti et band, hwarpå Linet släpes til watnet at rötas.

§. 10.

Watnet och botnen til rötstället bör noga utväljas, om Linet skal hålla sin gröna färg, och förblifwa i tagen fint och starkt; lungt ställe brukas därtill allmänt, at icke stormväder må skada; derföre äro små insjöar beqvämligare här til, men sielfwa botnen hålles före giöra härvid ganska mycket, som bör wara mullgyttig, dock icke botnlös eller mycket djup, samt utan sand = och lerblandning, wid hwilka ställen näst säf wäro: dylikt botn finnes uti små insjöar förnämligast, hwarföre Linet ofta släpes ifrån åkren och swediorne en fierdedels mils wäg och mera. Wid holmar, der wikar äro, samt wid åbridds wikarne, finnes ock stundom sådan lösmyllig botn. Den som nedfäncker sit Lin uppå sand = eller lerbotn, får blekt Lin til färgen och stundom svart, samt defutom skört och stråft, och mycket blir gifwande. Hårda och mineralistte watern äro ej goda at röta Lin, emedan de göra Linet hårdt och stråft, samt siges at lärttet härutaf får swärligen sin tillhöriga hwichet uti blekandet. Moraswatern äro ei heller goda, at röta Lin, efter de göra Linet svart. At röta uti rent rinnande

watn har den olågheten med sig, at Linetjen förr tager skada, än stielken får sin tilbørliga røta, af orsæk, at friskt rindande, såsom och kallwatn kyla, och thymedelft hindra røtandet. (a) Omkring sielfroa nedfänkningen neddrives tært störrar fast i botn, sedan fänkens Linet der in, hwarstals lagde på hwarandra, såsom fiffälken ligga, så at watnet går öfwer det öfwersta hwarstvet. Till tyngd på fänkningen sättes stora stöckar eller bräden med stora stenar uppå, at icke stormwädrer eller strömmen får ihopblanda Linet med myllan ifrån botn, hwaraf det bortskämmas och får svartblek färg. (b) Någa böer och efterses, at intet skället på Linfänkningen är tørt icke eller löst, utan jämt hårt öfwer allt.

§. II.

Suru länge Linet bör rötas i watnet, är, näst det, som uti föregående §. sagt är, den ömaste omständighet för det gröna Linet, hwarwid den bästa Linfänknesman plår ofta fels: beshynnerligen då watnet emot hösten är stundom mycket warmt, som födrar fortare røtnings tid, och stundom är watnet aldeles kallt, då Linet tarfwar längre ligga i fänkningen. I warmt watn røtes det stundom på 3. a 4. hwast 6. a 7. dygn; men i kallt watn stundom 2. weckor och mera. (c)

Jans

(a) Jämför Herr Bennet §. 3. Om sättet at røta sit lin med samlat regnwatn, kan läsas Herr Bennet §. 3 samt hwad olågheten røtandet på landet har med sig, finnes beskrefwit af Herr H. Huf §. 10, och Herr Bennet, §. 3.

(b) När botn är ej så god, som den tyckes böra wara, bråka somliga, at breda granis under Linet närmast botn. En nödwändig del härwid hålla någre före wara, at aldrig lägga Linet at røta, at det kommer at røta wid sielfwa botn, utan at det all tid bör ligga en aln, eller så ungefär, från den samma.

(c) Då kall wädrer om hösten insfaller när Lin skal rötas, och

I anledning härutaf, så hafwa trefne hushållare härstädes sun-
 nit för rådeligit, at efter 3:die dygnet noga se 2:ne gånger om
 dagen, morgon och afton, om Linet är fullrött eller ej, och
 icke så vårdslöst lemna detta liggande i watnet, efter uträk-
 nings dagarne, som många bruka, och bortskämma ihymedelst
 sit Lin, så til färg, som til godhet, igenom sin gamla rörewa-
 na. Ordbweßi bästa Linhushållares försökte märken, som ut-
 wisa, at Linet är fullrött, äro dese följande: 1:0 At Linet
 är blött i handen, då et band deraf tages midt utaf Linsänk-
 ningen up. 2:0 At detta Linbandet tages 4. a 5. Linsänd i
 fröandan, och slås sedan med stubben eller roten i watnet, med
 fulla krafter 3. a 4. gånger, om stielckarne då lofna lösa ifrån
 stielwa tåget, eller om Linstielckarne spricka in uti stielwa Lintåget,
 såsom ämnen til stielwer, så bör Linet uptagas, behynderligen
 straxt, om Lintåget lofnar ifrån hela stielcken. 3:0 Taga de af
 samma band 2. a 3. Linsänd, och linda dese omkring fingret
 såsom et band; går stielcken då något lös, på de tjockare stän-
 den, och på de finare breder sig i sprickor längs med stielcken,
 så är linet fullrött. 4:0 I åktages Linets färg, som under rö-
 tandet blifwit något mörkgrönt up at stielcken; men neder at
 roten något goldblek, samt detta märket finnes ock på det Linet,
 som blifwit för mycket rötadt, så at det är swårt af färgen gö-
 ra stielnad härwid, utan af Linets blöhet, som är aldeles stark-
 åktigt, utan någon styfhet i stielcken, på det Linet, som för
 mycket blifwit rött, gifwandes mera blått än Lin. (d) Om
 man

watnet redan intagit sin winterfärd, så tyckes det wara rådeligare
 at röcka sit Lin, och förwata det orött til wären, eller sommaren
 påföljande, då watnet blifwit warmt: ty em rötningen sker i så-
 dant war, som redan intagit winterfälden, så blifwer Linet ströft,
 och stiles stielwen ogierna ifrån basiet, kunnandes således det bästa
 Lin förskämmas. Läs häröf Herr von Ehrenclou, Herr Bennet S. 3,
 och Herr H. Huls S. 7.

(d) Herr Bennet S. 3. gifwer följande prof at känna igen rött

man våkar i förtiden taga up Linet innan det blifwit fullrött, så hafwer man deraf den vlägenheten, at skåfvarna icke vilja lofna bort, utan blifwa qwar sittande wid Lin-tågen, hwaras man hafwer skåfaktigt Lin til salu, och om man vilfar sådant litet rött Lin wid rengibrandet, så bryter det sig til blå: ty det är stråft och skört at handtera: derföre bruka här somliga, at låta sit uptagna Lin, som litet blifwit rötadt, ligga på stranden uti hög, et dygn eller 2: efter uptagandet ifrån sänknungen, hwilket twcks något hjelpa til rötandets fullkommande, och at få blötare Lin wid rensandet af skåfvarna.

§. 12.

 Sedan Linet är uptagit ifrån sänknungen, så utarenas hwarje band i rotåndan, och sättes på gårdesgårdarne at torkas, eller på långa stänger, uphögda ifrån marken; men sedan det ofwanpå är tørt, så wändes den inre sidan ut at torkas på samma gårdesgård eller stängerne, hwarwid halmbanden litet flyttas på annat ställe; stundom grens de ock fröåndan nederåt, och rotåndan upåt, samt strart, då Linet är tørt, binda det i knippor, och införa under tak at förvaras, til dess de hinna at rengjöra det. Somlige bruka eck, i bruff af gårdesgårdar och stänger, ställa Linbanden på marken at torkas, utbredandes rotåndan, hwarwid de ofta måste wända dem, och finna ändock stor swårighet, och så Linet wäl tørt. Här på orten brukas icke at utbreda Linet på marken at blekas och torkas, som andra orter i bruk hafwa, och der igenom bortskänna färgen, och skada Liness styrcka, ty fast det ser hwitt

rött Lin: man tager några stråd eller stammar af en eller annan knippa, bryter och gnuggar dem emellan händerna, går halmen strart sönder och släjer sig ifrån råget, måste det strart uptagas, då man på förberörde sätt bör försöka hwarje knippa, då de, som ej befinnes wära wäl rötte, sänckas åter neder.

hvit och tågigt ut, så gifwer det dock mera blå; och linne af det hvita Linet, som på marcken blifwit mera rött och blekt, såges icke hålla så wäl och länge at slita på, som linne af det Grönzola Linet, hwilket hastigt torckas: här bär ock märkas, at om Linet får länge torckas på gårdesgården, så blifwer det hwitt af solhettan, hwilken sugar bort den gröna saften af Linet. Af regn tager det på gårdesgårdar och stänger satta Linet ingen skada; men om det blifwer stundom halftort och äter af regnet igenom wått, så tyckes det något lida til sin färg och seghet, samt gifwa mera blå: hwarföre warfamme hushållare skynda med detta sit gröna Lins torckande, at det ej må mista sin färg och godhet, icke wäntandes på regn, sedan det är tort. (a)

§. 13.

Det Linet skal ränsas ifrån skäfworna, så wärmes badstugan lium, dit Linknipporna föras, och uppsättes om aftenen på laswan, eller stänger at torckas, hwar wid bör undflys en stark wärma eller hetta, hwaraf Linet warder stråft och skördt, blifwande måsta delen blå utaf: hwarföre ättfamme hushållare härstädes så ömt handtera sit Lin wid denna tärkningen, at de upwärma badstugan om aftenen förut, och uppsätta först Linet dit om morgonen, hwarest det sedan tärkas i lium wärma til aftenen, då det nedtages, och badstugan åter upwärmes: om morgonen derpå uppsättes åter Linet, besynnerliges de banden, som icke ännu äro wäl torra, då rensnigen begynnes om ottan med det torraste Linet. Här bör

(a) Herr Bennet §. 3. säger det wara ganska skadeligit, at de torra sit Lin på gårdesgårdar, hwilket jag ej wil bestrida, allenast följande orden läggas til: hwarest det hela höften, ja halwa och hela winteren hänger exponerad för alla wäder: hwarigenom det yttre af knipporna blir af luft och frost för mycket blekt och förswagadt; men den inra delen förutnad och borstlång.

bör och noga observeras, at om Linet blifwer rött i warmt watern, så tol det aldeles ringa wärma i badstugan.

§. 14.

Bestwa Linrånningen i badstugan sker först med de al-
mänt här å orten brukelige träbråkar, på Finska Lou-
cut kallade, hwarmed stielkarne sönderbråkas i skäfwor,
och sedan bortprähas skäfworna med flysta, eller flakta, som
hafwer et järnband, et godt qvarter långt, eller något mera,
fast uti låcket; dernäst med skakta, på Finska widin kallad,
som hafwer skapnad af en tålgens, hwarmed de på en dyna,
giord af blåer och skarfwor, ännu med hand och fot slåta Linet,
och uttvinga de gröfsta blåren samt skäfworna. Ju bättre de
skakta med detta träredskapet, ju renare blifwer Linet, hwilket i
knippor sättes, med en häsla omkring knippan, och 10. häslor
i hwarje knippa. Dese knippor sättes ihop til des det blir et
Lispund fullt. Efter et Lispund godt Gröngolt Oribwess
Lin, bekommes wäl fint hålladt Lin ifrån 10. 12. högst 14.
marker igen, dock det mycket sällan; men eljest gifwer sådant
Lin måst 6. 7. 8. marker allenast.

§. 15.

På spinnandet hafwa denne Sokns inwånare icke stort
lagt sig, knapt til egit husbehof. Dock hafwa de i
dese framstutne åren, skaffat sig spinräckar, och börja
lika såsom något wänja sig derwid. Majoren wid Konglige
Björneborgske Infanterie Regimentet, Wälborne Herr HANS
HENRIC BOIJE hafwer wäl sökt, igenom anseelige spinnare-
löner, upmuntra qwinfolcken, besynnerligen Säldatehustrinne,
til at wintägga sig om färdighet at spinna fint linmegarn;
men det synes än icke långt hunnit dermed, för deras gamla
wahna, från hwilken de ej så lätt gå, at spinna summeraktigt
groft

groft garn. Spinnarelö'n på en mark fint linnegarn har här gemenligen varit en daler 16. öre Kopparmynt för det finaste. För en mark groft bonde linnegarn betales i spinnarelö'n 24. öre Kopparmynt, och för det finaste af bondens dem emellan en daler Kopparmynt, och något mera, allt som det är fint til. Qvinnans här har intet varit wist pris på spinnare löner: ty det blifwer allt dyrare årligen, såsom allt annat. Här är antagen en Sotne Linnwäfware; men den hafwer derwid ringa utkomst af de så Ståndpersoner i Sotnen, emedan gemene man härstädes håller sig til husbehof wid sine egne grofwa lärstas wäfwarder. För Dräll wil Sotnewäfwaren hafwa i wäfwarelö'n, efter mönstrets rarhet, och garnets finhet, för alnen ifrån en daler 16. öre Kopparmynt til en daler och 4. öre; för fint lerst betales til honom i wäfwarelö'n för alnen 30. öre; men för gröfre 24. öre: bondefolket sin emellan begära för deras brukliga fina lärsters, som nog smala äro, för alnen 18. öre; men för gröfre ifrån 6. til 10. öre, allt förberörde mynt.

§. 16.

Et måsta Lin upköpande sker af Österbotniske handlande, hvilka i dessa ären såges ryckandes betalt et Lispund Lin med 12. daler Kopparmynt hemma i bondens eget hus, dock resa under tiden bönderna sielfwa, besynnerligen de, som ligga afsidet, (då icke Österbotningen wägar sig så långt, i räddhoga för Erono-besjente,) med sine last til Österbotniske Städerne, hwarest de fädt i dessa tider högst 14. daler Kopparmynt Lispundet; men uti Åbo hafwa de erhållit understundom 15; men måst 12. daler dico mynt för Lispundet, hwilken betalning de äfwen bekommit hemma i sit hus, för godt Lin, af des rätta kännare, utan förslande och tullande. Godt Lin pröfwas här således: 1.0 Ut de taga ur häslan et tåg, och rycka något litet derpå med fyra finger; om det håller, så är det segt och godt. 2.0 taga de tvåanne tågar, och slå en knut midt uppå dragandes eller ryckandes hastigt til, gå då tågen af samt

wid knuten, så är Linet godt; men går det af på annat ställe, så är det mycket blåraktigt; stundom händer ock, at Linet går af i knuten, som är et godt märcke. Här bör ock noga observeras, at ju mindre Linpundet är, ju bättre Lin; men ju större til utseendet, ju mera blåraktigt. Och ju kortare Linet är i mindre pund, ju finare.

§. 17.

På denna Linhandteringen hafwa trefne bönder i denna Sökn så högt slagit sig, at de somliga är kunnat afsälja, hwarje bonde för sig, ifrån 20. til 50. a 60. Lifs pund. Skulle alle byekagen i denne Sökn hafwa en hienlig leråker til denna afvelen, så skulle de alla täfla med hwarannan, såsom de byars och hemmans åboer göra, hvilcka sådan jordmon åga. De kunde ock mera upmuntras härtill 1:0 igenom Liners bättre upköpande, som förnämligast kunde stie, om en marknad i början af vinteren här blesive inrättadt, så at Osterboiniske handlande, (hvilcke Orihwesi bonden har at tillskrifwa sin Lincultur, i thy de altid twal betalt hans Lin), utan något hinder, så i wägalag, som råddhoga för Cronobettente, sig wid denna marknad infinna kunde. I denna marknad kunde då denna med Längelmåki Sökn, icke allenast förnytra sit Lin, utan ock tillika med andre nästgränsfande Söknar, sine öfrige victualie wahror, som Landtman kunde hafwa at afståta, och icke wara nödsakade, at göra så kostsamma resor til nästa handelsstad, på hwilken resa bonden gemensligen dröjer 2. a 3. wecker, alt som han har lång wäg, och wägalaget är godt til, då mycket arbete blir försummat wid hemmansbruket, och följaktligen det aldrig kan komma i sådant stånd, som sig borde.

20 Bidrogo ansefligen til Linwärtens bättre Cultur, om något spinnerie och Lume-Fabrique, (hwarom det Ålmenne nu aldeles sorgfälligt är,) igenom Höga Öfwerhetens försörg här å orten blesive anlagd, dereff icke allenast bonden kunde hafwa åtgång på sit Lin, utan ock lära sig rätta konsten, at göra nytta

nyttja deraf. På sådana ställen up i landet, där skönt Lin-
gierna wäver och wil fort, borde i spinnerhet linne Fabriquer
inrättas; Jurnåvaren, som för sin wida afstågsenhet från andra
Städer hafwa swårt at föryttra sina landtmannawahror, skulle
säkunda få god afgång derpå; matwahror, hus, wed, m. m.
blefwe ej så dyrt för arbersfolcket wid Fabriquen; de tillwärf-
de Lärster ic. togo ej så mycket rum, wid des nedförande til
städerna, som det råa Linet wil hafwa: hwarjehanda grenar af
landtbruket uppe inne i landet, hwilcka nu, för den lilla rörelse der är,
ligga lika såsom döde, skulle härigenom få nytt lif och trefnad: här
kunde äfwen fattigt solet, såsom fattige Zinkior, Soldatshustrur,
fattige och faderlöse barn, samt andra lösa qwinfolck, hafwa til-
fälle at skaffa sig födan, spinna för mindre betalning, än an-
nars wid städerna skier, och icke betunga landet med betlande
och tiggande, som nu nog ofta sker, samt wid det de flyttade
derifrån behålla den lårdom och wahna de der fädt, hwarige-
nom spinnandet och wäfvandet alt mer öfwer landet blefwe ut-
bredt. Något dylligt spinnarie har wäl Wålbemålde Herr Ma-
jor BOJE, af sit medfödda priswärda nit för landets uphjelpande,
förleden sommar inrättat i Mesuby Sotn, på Tammerfors gård,
och til den ändan låtit i Orihwesi ansenligt Lin upköpa; men
den korta tiden, sedan det börjat, och de swårigheter, som i förstone här-
wid enom möta, har ej tillåtit, at detta änu hunnit til des önskelige högd.

3:0 Skulle Linwårten sig mycket förkofra om Borgarena uti nä-
sta Stapelstäderna införskaffade upriktigt Lislands Linfrö landman-
tillhanda, samt lemnade bonden det til så lindrigt price, som
möjligt wore, och ei fordrade derföre så dryg betalning, som det
härtils skiedt, då bonden ej så gierna wil gå på detta Linfrö,
Ehuru han ofta erfarit den stora och margehanda nytta han
af det haft, så til ernående af godt Lin, som en härlig wårt,)
utan förnöjer han sig haldre med sit egit; ehurudant det och
wara må. Här tyckes ock vara af nöden, at Öfwerheten eller
någon annan skulle anslägga en liten öfwoqwar, hwarest Landt-

man kunde sälja sit eget frö, eller bortbyta det för utländskt til Borgare, som det til Olofslagerierne parvis wis bortaccordera kunde.

4:o Synes härtill bidraga, om de hemman i synnerhet skulle utletas, den naturen genom jordmon och alla andra omständigheter, jämte erfarenhet, till så som utpekad wora de sticke-ligaste til denna nyttiga warts förande, samt at Öfwerheten pålade samma hemmans äboer Linränta, bestående i några mar-ker Lin, som sedan kunde ärligen ökas, och i stället annat lin dras, då landet blefwe twungit at slå sig här uppå, och således förse der med det af mig föreslagne spinneriet och Linne Fabriquen, hwilcka då kunde köpa af Cronan det nyknämde råttelinet.

5:o Skulle til denna Linförselel något bidraga, om Stånds- personer, Präster och Cronobetjenter först något mera sloge sig på denna handteringen, då bonden deraf blefwe upmuntrad, när han såge den winst och bättnad, den här af skulle tillflyta, at följa deras efterdomen: besynnerligen som bonden har det största förtroende til sine Själesförjare och Cronobetjenter. Doel måste man härwid beklaga, huru förfarenheten nog ofta wisat, at bonden ej så lätt låter öfvertala sig igenom exempel, utan håller sig hållt til sine förfäders sedwana, besynnerligen hwad hushållningen anbelangar. Dersöre tycker jag 6:o det förnämsta motivum, at upmuntra bonden til at upodla detta så nyttiga näringsfång, wara præmia eller belöningar för dem, som skulle kunna upwisa det bästa och bästa Lin. Eller om öfwerheten wille pålagga en wis summa, at den som kunde få den full eller öfwer, finge så och så mycket i belöning, hwilcken summa sedan kunde alt mer och mer ökas, när bonden blifwit wahnd, at rätt handhafwa sit Lin. Och som Cronan har många och dryga utläggningar, så underställes wårdsamst, om icke medel härtill kunde skaffas igenom et til den ändan anlagt Loetorie, til hwilkets i stånd sättande man skulle hoppas at hwar och en om Säderneslandets wålfärd och sällhet ömsint undersöte, ej skulle undandraga sig, at efter råd och lägenhet bidraga. Den

ömhets Engellska Cronan användt wid Linseförsele i Irreland, och Irrelands deraf tillflytande sällhet, förtjenar här upmärksamhet. Vi hafwa oss bekant utaf Historien, at de förnämsta beröfande de grunder til at upmuntra Landtman i Irreland til Linets råttta cultiverande har varit præmia, nödiga Linne Fabriquers anläggande, samt de der förfärdigade fina Lärsters tullfria införsel til England m. m. på det at Landtman altid skulle hafwa sit Lin betalt, Landet tilgång på allahanda af Lin tilwårkade wahror, och penningarne på det sättet blifwa qwar hema i Riket. Detta hafwer ock haft så lyckelig utgång, at England, som förr måst köpa sig dyllike wahror af utlänningen, nu mera säljer samma åt honom. Och Irreland, som förr varit så ohyggeligit och magert, at det knapt kunde föda sine inbyggare, nu mera med rätta kan räknas ibland de rikaste Länder i Europa. Lyckelige wore wi i wårt Kära Fädernesland, om wi en gång skulle slippa, at Klaga öfwer bristen af en så nödig wahra. Jag hoppas fördenksfull och hierteligen önskar, at hwar och en ärlig undersäte wille af egit förstånd sig sielf öfvertyga, huru nödigt och nyttigt det för landet wore, om Linseförsele med alfware skulle angripas, samt öfwerwäga de stora penningesummor, som för denna wahran utur Riket utgådt. När nu en hwar på detta sättet blifwer öfvertygad, så tror jag, at alla, som dertil lägenhet hafwa, detta näringsfång, med alfware angripa.

GUOJ Allena Ära.

Lyckönskan och Sägghads betygelse
Til Herr AUCTOREN.

Her Finland hymnigt godt
Ut af naturens gåfvor,
Så har Hon dem ock sådt,
Som tala om deß gåfvor.

I dag framgår en Swån,
Och gröna Linet prästar:
Han är en lärdoms wån,
Sin förstling deraf wisar.

Hans slit, Hans dygd är den,
Som Honom fördt på spåren,
Där Lärda witttra Mån
Blå samla frukt för åren.

Han utmärkt har den jord,
Der Linet bäst kan triswas,
Han wisar i wår Nord,
Til högd det kunna driswas.

Af hwad för härlig pok,
At landet kan framgiffwa,
Det wi af grannen måst
För pengar för inkriffwa.

Til tack, min wårba wån,
I allmänt hedras bören:
Af qwinor och af män
I här för loford bören.

Ja, Kunden snått nu Er
I tid på Pindi högder,
Er där Apollo ger
En Krants af Lager högder.

Er lyckan ware blid
I alla åldrar, tider,
At med san ro och frid
Er lefnad städs framskriber!!!

Öftrabte af Herr AUCTORENS trognaste wån
och tienare,

MART. RINGBOHM.
Sat. Fen.